

จิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา : แนวทางการพัฒนาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก

Public Consciousness of Vocational Students : Guidelines Development in the Context of Global Citizenship

◆ สุทธิวรรณ เปี่ยมพิมาย

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Suttiwan Priampimai

Ph.D Student, Vocational Education Program, Faculty of Education, Kasetsart University

E-mail: wandeest@gmail.com

◆ สุวรรณ นาควิบูลย์วงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Suwanna narkwiboonwong

Associate Professor, Ph.D., Department of Vocational Education, Faculty of Education

Kasetsart University, E-mail: fedusnnw@ku.ac.th

Abstract

Public consciousness, one of the ethics for good practices people should abide by, is an important tool for mental and behavioral development as well as a factor for the advancement of the country. As the world situations are turned to be more dynamic, improving the public consciousness to generate people qualified, smart, good, be a global citizenship and ready for a changing world in the 21st century is needed for every country including Thailand. The development of public consciousness for vocational students consisted of three compositions, namely cognition, attitude and behavior, include guidelines to achieve development objectives, namely internal factors, external factors and learning styles to public consciousness development, which synthesize learning of experience and project approach that is consistent with the development process of the affective domain, four steps of learning, namely receiving, responding, valuing and organizing and characterization.

Keywords: Public Consciousness, Vocational Students, Global Citizenship

บทคัดย่อ

จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมจริยธรรมของคนประการหนึ่งที่ควรยึดถือในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาพฤติกรรมของคน และถือว่าเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศ เมื่อสภาพการณ์ของโลกเปลี่ยนไปมีความเป็นพลวัตมากขึ้น การพัฒนาจิตสาธารณะให้คนมีคุณภาพเป็นคนดี คนเก่ง มีความเป็นพลเมืองโลกที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 จึงเป็นความจำเป็นของทุกประเทศรวมไปถึงประเทศไทย การพัฒนาจิตสาธารณะให้กับผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการได้รู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม และมีแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการพัฒนา ได้แก่ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยสังเคราะห์การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบโครงการ ที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่าและจัดระบบ และขั้นการสร้างนิสัย

คำสำคัญ : จิตสาธารณะ ผู้เรียนอาชีวศึกษา ความเป็นพลเมืองโลก

บทนำ

เด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนต้นกล้าที่จะเติบโตเป็นอนาคตสำคัญของชาติ ขณะที่สังคมไทยถูกรายล้อมด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อม ซึ่งการรับรู้วัฒนธรรมตะวันตกที่มุ่งแต่ความเจริญทางวัตถุเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมโดยทั่วไปมีค่านิยมให้ความสำคัญกับทรัพย์สินเงินทอง อำนาจ บารมี โดยขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่กัน ดังรายงานของ United Nations Development Program (UNDP) (2007) ที่พบว่า ประเทศไทยมุ่งพัฒนาคนเพื่อตอบสนองทางด้านวัตถุมากกว่าพัฒนาด้านจิตใจ จึงทำให้จิตใจของคนเสื่อมถอยลง

การไม่เน้นการพัฒนาด้านจิตใจให้สมดุลกับความเจริญด้านวัตถุ ก่อให้เกิดกระแสวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ซึ่งคนไทยได้รับมาจากวัฒนธรรมต่างชาติอย่างขาดการกลั่นกรองและใช้อย่างไม่เหมาะสม ทำให้วิถีชีวิตในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย เกิดปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม เป็นเหตุให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและขาดสมดุล ซึ่งนำไปสู่ปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาจิตสาธารณะ ปัญหาความขัดแย้งในสังคม ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งมีพฤติกรรมเลียนแบบและแสดงออกในลักษณะที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งขาดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล ขาดความซื่อสัตย์ สุจริต ขาดความอดทน ขาดการเสียสละ ขาดความรับผิดชอบ และช่วยเหลืองานส่วนรวมน้อยลง นอกจากนี้ยังเพิกเฉยหรือละเลยต่อสิ่งที่เป็นปัญหารอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยสถานการณ์และปัญหาเด็ก

และเยาวชนในท้องถิ่นว่า เด็กและเยาวชนขาดทักษะการคิด การวิเคราะห์ ไม่สนใจการเรียนรู้ ติดเทคโนโลยี มีพฤติกรรมกลุ่มหลงวัตถุ คลั่งไคล้วัฒนธรรมต่างชาติ วุฒิกวาทะทางอารมณ์ต่ำ (Chitradub, S. & Anyamanee B., 2008) ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เมื่อเทียบกับในอดีต พบว่า แย่ลงกว่าเดิมถึงร้อยละ 42.86 (Nida Poll, 2013) และจากรายงานผลการสำรวจเกี่ยวกับดัชนีคุณธรรมเชิงพฤติกรรมของประชาชนในสังคมไทย พบว่า เยาวชนอายุ 15 - 19 ปี ที่เป็นผู้เรียนโดยส่วนใหญ่ มีจำนวนครั้งในการปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูทักท้วงที่ความอดทน และจิตสาธารณะต่ำกว่ากลุ่มบุคคลอื่น ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านการมีจิตสาธารณะ พบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านนี้ต่ำสุดเมื่อเทียบกับคุณธรรมจริยธรรมด้านอื่น รวมทั้งพบว่า ผู้ที่ถูกให้ออกจากงานร้อยละ 17 เนื่องจากขาดทักษะความรู้ และประสบการณ์ แต่ถูกให้ออกจากงานถึงร้อยละ 83 สาเหตุจากปัญหาเรื่องบุคลิกภาพ และความประพฤติ และในขณะเดียวกันผู้ประกอบการจะรับคนเข้าทำงานเฉพาะผู้ที่มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีความรับผิดชอบ และเสียสละต่อส่วนรวมเท่านั้น (Kannika, N., 2007) เช่นเดียวกับรายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียน ที่พบว่า เยาวชนที่เป็นผู้เรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดความพอเพียง และขาดจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของ (Kanjapho, S., 2015) และอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การเสพยาเสพติด ซึ่งพบว่า ยาเสพติดได้แพร่ระบาดในสถานศึกษาเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่าตัวในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2553 ซึ่งนับเป็นภัยร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวาง (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, 2016) นอกจากพบปัญหากับเด็กและเยาวชนโดยทั่วไปดังกล่าวแล้ว ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกันของเยาวชนผู้เรียนระดับอาชีวศึกษา และพบว่าเล่นการพนันมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เรียนในระดับอื่น ซึ่งปัญหาการตีกันเพื่อศักดิ์ศรีระหว่างสถาบันของผู้เรียนอาชีวศึกษาได้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่นับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงยากจะแก้ไข และยังคงสร้างความเสื่อมเสียต่อภาพลักษณ์ของอาชีวศึกษา โดยในปี 2552 พบว่า ได้รับแจ้งเหตุการณ์ตีกันสูงถึงจำนวน 2,619 ครั้ง (Addech, S., 2012) ปัญหาเหล่านี้สามารถสะท้อนได้ว่า ผู้เรียนอาชีวศึกษายังขาดการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและการทำงาน

อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันยังไม่พบแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษามีจิตสาธารณะได้อย่างชัดเจน ทุกฝ่ายที่รับผิดชอบและที่เกี่ยวข้องทั้งในสถาบันการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน และส่วนอื่น ๆ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา

บทความนี้จะกล่าวถึงจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา : แนวทางการพัฒนาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนหรือเป็นกรอบแนวคิดสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปวางแผน ดำเนินการสู่การพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษา และบุคคลทั่วไปให้มีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น มีความเป็นพลเมืองโลกเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยและสังคมโลก (Office of the Vocational Education Commission, 2014) โดยจะกล่าวในประเด็น

แผนพัฒนาผู้เรียนด้านจิตสาธารณะ ความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 จิตสาธารณะอันพึงประสงค์ของ
ผู้เรียนอาชีวศึกษา และแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก

แผนพัฒนาผู้เรียนด้านจิตสาธารณะ

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะ ได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาระดับชาติต่าง ๆ
ดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เน้นการพัฒนาและยกระดับ
คุณภาพคนของประเทศให้เป็นคนดี คนเก่ง มีศักยภาพ มีคุณภาพ หล่อหลอมให้เยาวชนไทยมีคุณธรรม
จริยธรรม มีค่านิยมทางสังคมที่ดี มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อส่วนรวม ที่จะนำไปสู่การสรรค์สร้างสังคมที่พึง
ปรารถนา (Office of the National Economics and Social Development Board, 2017)

2. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็น
แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน โดยสนับสนุน
การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ส่งเสริมการมีจิตสาธารณะต่อชุมชน
อย่างต่อเนื่อง และกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสร้างคุณค่าต่อตนเองและสังคม และให้เป็นองค์ประกอบสำคัญ
เทียบเท่าความรู้ทางวิชาการเฉพาะด้าน (National Commission on the Promotion of Child and Youth,
2011)

3. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้กำหนดกลยุทธ์
และแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข
(Office of the Vocational Education Commission, 2012)

4. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดให้การมีจิตสาธารณะเป็น
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญของผู้เรียน โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน
สังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่า (Ministry of Education, 2008)

จากแผนพัฒนาระดับชาติดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้นำมากำหนดเป็น
นโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ หลักสูตร และแนวทางการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาสู่การปฏิบัติ โดย
กำหนดจิตสาธารณะเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในการประเมินการสำเร็จการศึกษาทุกระดับ และกำหนดเป็นนโยบาย
เร่งด่วนในการสร้างค่านิยมอาชีวศึกษา โดยดำเนินการส่งเสริมการมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ ปลูกฝัง
ค่านิยมหลัก มีวินัย และภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้
เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังที่กล่าว และเพื่อสร้างความเป็นเลิศของการอาชีวศึกษา (Office of the
Vocational Education Commission, 2014)

ความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21

สังคมโลกปัจจุบันเป็น “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่ง Toffler, A. (1999) เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ทั่วโลก” (Global) ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน เป็นโลกพลวัตที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของคนจากการปิดกั้นตนเองสู่การเปิดตนเอง เน้นความเป็นมิตร เปลี่ยนจากเน้นการแข่งขันสู่การร่วมมือกัน และเน้นพัฒนาภูมิปัญญามากกว่าทรัพย์สินทางปัญญา (Sujjanan, J., 2013) ขณะที่ Martin, J. (2010) และ Wasi, P. (2002) เห็นว่า ความเป็นอยู่ของพลเมืองไทยและพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 จะมีปัญหามากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ทำให้คนเกิดกิเลส เกิดความโลภ ซึ่งจะต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลายและหลักทางศาสนาช่วยแก้ปัญหา จึงจะทำให้พลเมืองเปลี่ยนไปสู่การมีจิตใจที่เจริญขึ้น

ความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) ในศตวรรษที่ 21 จึงมีลักษณะ ดังนี้ (Phoyothin, V. et al., 2008; Wichiranon, S., 2013; The Secretariat of the House of Representatives., 2013)

1. มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง ด้วยการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม คุณงามความดี มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ
2. ใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองอย่างมีความรับผิดชอบ เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และเคารพความเสมอภาค
3. เคารพในกฎหมาย กฎกติกา ยึดมั่นความยุติธรรม และความเป็นธรรมในสังคม
4. ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม และรักษาไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างมีเหตุผล

5. รับผิดชอบต่อตนเอง และรับผิดชอบต่อร่วมแก้ปัญหาทั้งในระดับสังคม ประเทศชาติ และระดับโลก

จากลักษณะความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ Maesincee, S. (2016) ที่ได้กล่าวไว้ในการบรรยายพิเศษ “การดำเนินงานตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ในมิติด้านวัฒนธรรม” ถึงศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นยุคปัจจุบันที่คนไทยต้องมีค่านิยมจิตสาธารณะ (Communal Value) ที่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม บรรดาจะช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น เป็นสังคมแห่งการเกื้อกูลและแบ่งปัน (Caring and Sharing society) และขณะเดียวกันจะต้องเป็นคนไทย 4.0 กล่าวคือ จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะสูง มีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบ ยึดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

นอกจากนี้ Gardner, H. (2010) นักจิตวิทยามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ยังได้กล่าวถึงบุคคลที่จะประสบความสำเร็จได้ในทุกด้าน และสามารถสร้างสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ให้เป็นสังคมที่น่าอยู่ จะต้องเป็นผู้มีจิตทั้ง 5 ด้วย ดังนี้

1. จิตเชี่ยวชาญ (Disciplined Mind) เป็นผู้ที่มีความคิดเป็นระบบ เป็นระเบียบ พัฒนาตนเองในการเรียนรู้ตลอดเวลา จิตเชี่ยวชาญจึงเป็นแนวทางที่จะยกระดับความสามารถทางสติปัญญาของคน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และยกระดับคุณภาพของสังคม

2. จิตสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) เป็นผู้ที่มองสิ่งต่าง ๆ แบบองค์รวม และสังเคราะห์สิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน
 3. จิตสร้างสรรค์ (Creative Mind) เป็นผู้ที่มีแนวคิดหรือค้นหาวิธีการหรือรูปแบบ และแนวปฏิบัติใหม่ที่อยู่นอกกรอบจากความคิดเดิมที่พร้อมจะจัดการกับปัญหาใหม่ หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ
 4. จิตเคารพ (Respectful Mind) เป็นผู้ที่เชื่อในคุณงามความดีของผู้อื่น ให้เกียรติกัน ให้ความเคารพ ให้ความไว้วางใจ ยอมรับความคิดผู้อื่น และเชื่อว่าความแตกต่างระหว่างกันเป็นสิ่งที่ดี เพื่อศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
 5. จิตจริยธรรม (Ethical Mind) เป็นผู้ที่ยึดหลักของจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการเป็นพลเมืองที่ดี
- จะเห็นว่า จิตทั้ง 5 เป็นจิตที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยเฉพาะจิตข้อที่ 4 จิตเคารพ และจิตข้อที่ 5 จิตจริยธรรม เป็นจิตของผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่ดีต่อผู้อื่นหรือส่วนรวม และเป็นผู้ยึดหลักจริยธรรมในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองโลกที่มีความสำคัญต่อคนในโลกยุคใหม่
- จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 ลักษณะคนไทย 4.0 การมีจิตเคารพ และจิตจริยธรรม มีความสอดคล้องกันในแง่ของความเป็นพลเมืองดีมีจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอาชีวศึกษา

ลักษณะของการมีจิตสาธารณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญสำหรับผู้เรียน จากการสังเคราะห์องค์ประกอบจิตสาธารณะตามความเห็นของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ รวมทั้งพิจารณาความสอดคล้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 ลักษณะคนไทย 4.0 การมีจิตเคารพ และจิตจริยธรรม (Gardner, H., 2010; Vattanophas, N., 2010; N Nagare, S., 2012; Pattaragoranan, N., 2012; Ponkum, D., 2012; Thamaphiban, W., 2012; Maesincee, S., 2016) พบว่า องค์ประกอบจิตสาธารณะของผู้เรียนอาชีวศึกษาสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (Bloom, B.S., 1956; Sigelman, C. K. and Rider, E. A., 2003)

1. องค์ประกอบด้านการได้รู้ (Cognition) หมายถึง การได้รับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงปัญหา โดยสามารถวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ถึงการเปลี่ยนแปลงกับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองและส่วนรวมด้วยเหตุผลตามความจริง ได้แก่ การตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และต้องการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล โดยสามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยสถานการณ์ปัญหาในสังคมเพื่อแก้ไขปัญห
2. องค์ประกอบด้านเจตคติ (Attitude) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความรู้สึกที่ดี เคารพในสิทธิและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความร่วมมือและคำนึงถึงผู้อื่น ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหายหรือเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก มีความเอื้ออาทร มีความรับผิดชอบต่อ โดยถือเป็นหน้าที่ที่พึงกระทำต่อผู้อื่น เคารพสิทธิส่วนบุคคล เคารพกฎระเบียบ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

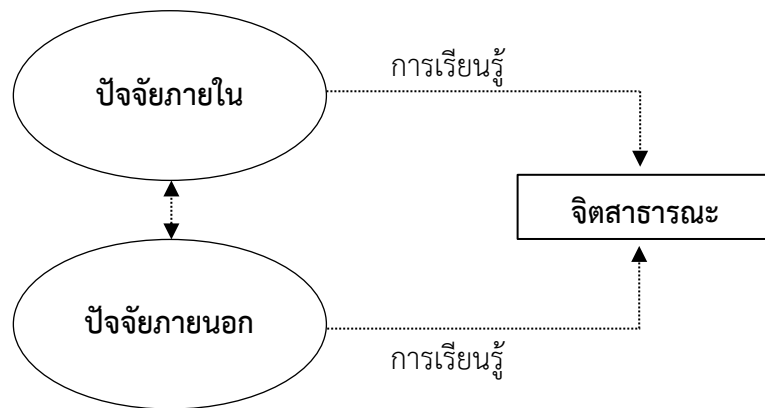
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การได้ร่วมกิจกรรมโดยไม่ละเลยต่อการกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมตามโอกาสและความสามารถของตน กระทำด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือหรือตอบแทนสังคม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรส่วนรวมอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นไม่หวังผลตอบแทน มีส่วนร่วมกิจกรรมของสังคมด้วยความเต็มใจ สมัครใจ และเสียสละ ตลอดจนมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกอย่างสร้างสรรค์

เห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นเรื่องของคนมีจิตสำนึก มีความเข้าใจ มีความตระหนัก คำนึงถึงส่วนรวม มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะเสียสละ มีการปฏิบัติต่อผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมได้อย่างเหมาะสม โดยจิตสาธารณะมีหลายระดับตั้งแต่ระดับตนเอง ผู้อื่น และสังคม

แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก

การจะทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาองค์ประกอบจิตสาธารณะครบทั้ง 3 ด้านดังกล่าวมานั้น มีหลายวิธีการ เช่น การเรียนรู้ การอบรม การฝึกปฏิบัติ การปลูกฝัง การขัดเกลา การคลุกคลีหรือสัมผัสกับความถูกต้อง และการได้เห็นแบบอย่างที่ดีที่จะทำให้จดจำและประทับใจ โดยวิธีการเหล่านี้ล้วนช่วยจูงใจ โน้มน้าว หรือกระตุ้นให้คนเกิดจิตสำนึก มีความตระหนัก และมีพฤติกรรมทางสาธารณะที่ถูกต้อง ซึ่งวิธีการหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ คือ การพัฒนาจิตสาธารณะโดยการเรียนรู้ (Suttirat C., 2009) ฉะนั้น แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะจึงเป็นการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับบริบทความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21

ก่อนจะกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะจากการเรียนรู้นั้น ควรจะทราบก่อนว่ามีปัจจัยใดทำให้เกิดจิตสาธารณะ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ได้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ นั้น ๆ กล่าวคือ จิตสาธารณะจะเกิดขึ้นได้ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายในเป็นสำนึกภายในจิตใจของตนเอง อาทิ ความคิด ค่านิยมส่วนบุคคล พฤติกรรม ความปรารถนา ความสามารถทั่วไป และเพศ ฯลฯ ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อาทิ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ในสถานศึกษา กับเพื่อน หรือสถานภาพทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม ดังรูปที่ 1 (Wattanasiritham P. and Sunjorn S., 2000)

รูปที่ 1 การเกิดจิตสาธารณะจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยผ่านการเรียนรู้

ที่มา : Wattanasiritham P. and Sunjom S. (2000)

จากรูปที่ 1 แสดงการเกิดจิตสาธารณะจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยผ่านการเรียนรู้ เมื่อปัจจัยภายในที่เป็นความคิด ความรู้สึก หรือค่านิยม ฯลฯ ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาหรือตัดสินใจถึงความดีงามหรือคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในการปรับตนเองให้มีจิตสำนึกดีหรือไม่ดี ในทางใดทางหนึ่ง ส่วนจิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายนอก บุคคลย่อมอยู่ในสังคมที่ล้อมรอบด้วยสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งครอบครัว เพื่อน หรือสถานภาพทางสังคม ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมหรือขัดเกลาให้เกิดจิตสำนึกทั้งดีและไม่ดีเช่นกัน จิตสำนึกที่เกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกจะมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน โดยจิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบต่อจิตใจหรือความรู้สึกของบุคคลเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติที่มักไม่รู้ตัว ฉะนั้น การจะทำให้บุคคลมีจิตสำนึกหรือความรู้สึกที่ดีมีพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่เหมาะสมจะต้องทำให้เกิดจิตสำนึกที่มาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยผ่านการเรียนรู้ (Learning) ซึ่งจะเกิดเป็นผลลัพธ์ คือ การมีจิตสาธารณะในด้านต่าง ๆ การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการของการสร้างประสบการณ์ การปฏิบัติ หรือการฝึกฝนเมื่อได้รับการกระตุ้น ซึ่งจะทำให้ได้รับรู้ และเมื่อได้รับรู้จะเกิด การเปลี่ยนแปลงในจิตใจของบุคคล เช่น เกิดขึ้นในรูปแบบของเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยมหรือทัศนคติ และนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมจิตสาธารณะที่ค่อนข้างถาวร

อย่างไรก็ตาม แนวทางที่จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมจิตสาธารณะที่ค่อนข้างถาวรนั้น มีนักคิดหลายท่านได้เสนอแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะไว้ ที่ต่างมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายวิธี เรียนรู้จากการปฏิบัติหรือการกระทำ ซึ่งจะนำมากล่าวถึง ดังนี้

Nakum, N. (2012) เห็นว่า แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะที่ใช้การเรียนรู้แบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะ และวันสำคัญทางศาสนาเป็นอย่างดี และการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาเกิดจิตสำนึกต่อสาธารณะได้ โดย

กล่าวสอดคล้องกับ Seehamongkon, Y. (2012) ที่ระบุว่า การพัฒนาจิตอาสาของผู้เรียนอาชีวศึกษา ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา รวมทั้งการใช้ตัวแบบที่ดีที่สามารถเป็นแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะได้ โดยให้ประพฤติปฏิบัติตามบุคคลในครอบครัว ผู้นำทางสังคม หรือบุคคลสาธารณะอื่น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อผู้เรียน และถือเป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติที่ดี (Katadhammo (Boonpae), Phra M., 2012; Thamaphiban, W., 2012)

ส่วน Sang-arun, K. (2008), Suttirat, C. (2009), Pattaragoranan, N. (2012) และ Thamaphiban, W. (2012) ยังได้กล่าวสอดคล้องกันอีกว่า การจะพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนได้นั้น จะต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยให้เรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้แบบโครงการด้านจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปหลายด้าน ได้แก่ การมีความรัก ความเอื้ออาทร ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือตัดสินใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นง่ายขึ้น มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง มีมุมมองในการใช้ชีวิตกว้างขึ้น มีการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ไขปัญหาดีขึ้น และมีแนวโน้มที่จะทำกิจกรรมด้านจิตสาธารณะในด้านอื่น ๆ อีก

การเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะ โดยใช้การผสมผสานกันหลายวิธี เน้นการปฏิบัติ การมีส่วนร่วม การใช้ตัวแบบในการเป็นแบบอย่างที่ดี การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้จากการทำโครงการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้เรียนได้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา

จากการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนในหัวข้อที่ผ่านมา พบว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้แบบโครงการ เป็นรูปแบบที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Krathwohl, Bloom, and Masai, 1973) จึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการนำมาเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมองค์ประกอบของจิตสาธารณะทั้ง 3 ด้าน

ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมจริยธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่ง Krathwohl, Bloom, and Masai (1973) ได้กล่าวอีกว่า จิตสาธารณะเป็นลักษณะด้านหนึ่งของจิตพิสัย ซึ่งการจะพัฒนาจิตพิสัยที่เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้สึก จิตใจ หรืออารมณ์ของคน เช่น ความคิด ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม หรือความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่นนั้น สามารถพัฒนาได้ตามกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ที่กำหนดไว้ 5 ชั้น ได้แก่ 1) ขั้นการรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นแรกของความรู้สึก หรือการแสดงความเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นหรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้คนมีความรู้สึกยอมรับสิ่งเร้า และเลือกที่จะสนใจสิ่งเร้านั้นซึ่งไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้า 2) ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นให้ความสนใจหรือเป็นการกระทำที่แสดงออกมาในลักษณะของความพึงพอใจต่อสิ่งเร้านั้น 3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นความรู้สึกรู้คุณค่าของสิ่งของ ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมที่ได้รับมา และเริ่มยอมรับเป็นความเชื่อ จนเกิดเป็นค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกนี้อาจยอมรับคุณค่าหรือไม่ยอมรับค่านั้นก็ได้ 4) ขั้นการจัดระบบ (Organizing)

เป็นการจัดระบบของค่านิยมหรือทัศนคติหลายอย่างที่อยู่กระจัดกระจายเข้าเป็นหมวดหมู่ และตัดสินใจได้ว่าอะไรมีคุณค่าสำคัญหรือมีบทบาทมากที่สุดที่ควรนำไปใช้หรือยกเลิก และ 5) ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาคน โดยการนำคุณค่าหรือค่านิยมที่ยึดถือมาปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องจนเป็นนิสัย

กล่าวได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตพิสัย 5 ขั้นนี้ เป็นการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเป็นด้านการควบคุมการแสดงออกของพฤติกรรมของคน โดยเริ่มจากการได้รับรู้จากเหตุการณ์หรือสิ่งเร้า แล้วเกิดเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นความคิด เจตคติ ค่านิยม ฯลฯ และพัฒนาจนเป็นนิสัย จึงเป็นกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะที่ดีได้

การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนนำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับเข้ามาก่อน หรือที่เรียกว่าประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ เพื่อทำให้เกิดความหมายขึ้น โดย Kolb (1984) ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการสร้างประสบการณ์ (Experience) เป็นขั้นที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ และยึดถือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงตามที่ได้ประสบมา 2) ขั้นการสะท้อนความคิด (Reflective Observation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่ได้รับ โดยการสังเกตอย่างรอบคอบเพื่อการพิจารณาไตร่ตรอง 3) ขั้นการสรุปเป็นหลักการ (Conceptualization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้ความคิดและเหตุผลในการสรุปรวบยอดเป็นหลักการต่าง ๆ หรือสร้างกรอบความคิดของสิ่งที่มีการตั้งข้อสังเกต และ 4) ขั้นการทดลองปฏิบัติจริง (Active Experimentation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำหลักการที่สรุปได้ในขั้นที่ 3 ไปทดลองหรือนำไปประยุกต์ใช้

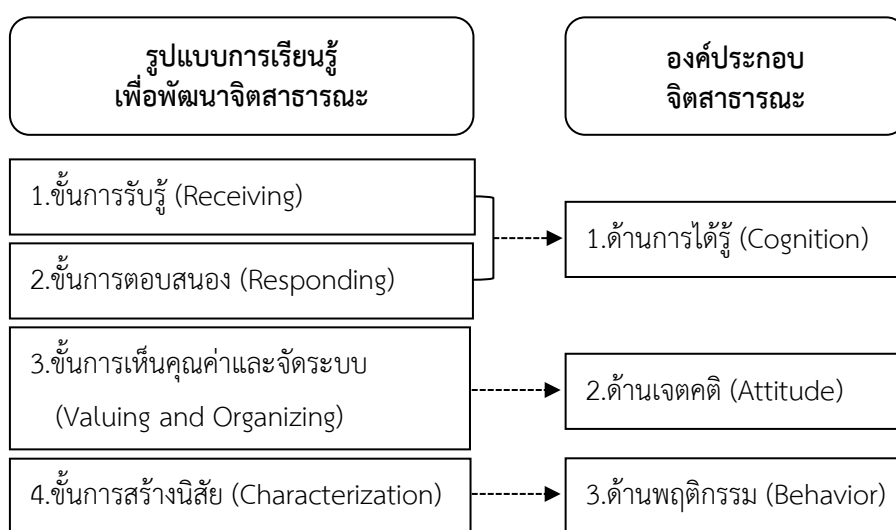
สรุปได้ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และทำความเข้าใจกับประสบการณ์ที่ได้รับ นำมาสรุปเป็นหลักการ และนำหลักการไปทดลองปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาให้เป็นความรู้ เจตคติ และทักษะใหม่ ๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

ส่วนการเรียนรู้แบบโครงการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสดำรงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน โดยผู้เรียนเป็นผู้วางแผน ดำเนินการ และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่ง Katz and Chard (1994) กล่าวถึงขั้นตอนในการทำโครงการไว้ 5 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อโครงการที่ต้องการศึกษาตามศักยภาพของตนเอง 2) ขั้นการกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการ เพื่อให้ดำเนินการตามทิศทางที่กำหนดไว้ 3) ขั้นการค้นคว้าหาข้อมูลตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาวางแผนในการสร้างความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ 4) ขั้นการดำเนินการตามโครงการ และ 5) ขั้นการประเมินผล เป็นการสรุปและประเมินผลโครงการเพื่อการแก้ไขปรับปรุง และแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการระหว่างกัน

การเรียนรู้แบบโครงการ จึงเป็นการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และการนำเสนอผลงาน เป็นวิธีการเรียนรู้ตามสภาพที่เป็นจริงของสังคม ให้ออกาสผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า

เชิงลึกในเรื่องที่สนใจ ฝึกการคิดสร้างสรรค์ ลงมือปฏิบัติจริง ได้ประยุกต์ในสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ แก้ปัญหา และได้พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

เมื่อพิจารณาลำดับขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้แบบโครงการที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย พบว่า รูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะประกอบด้วย 4 ขั้น สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษาให้บรรลุองค์ประกอบจิตสาธารณะทั้ง 3 ด้าน (Bloom, 1956) ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ จำแนกตามองค์ประกอบจิตสาธารณะ

จากรูปที่ 2 แสดงรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะประกอบด้วย 4 ขั้น จำแนกตามองค์ประกอบจิตสาธารณะ 3 ด้าน โดยเริ่มจาก

1. ขั้นการรับรู้ (Receiving) เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงสิ่งเร้าว่าดีหรือไม่ดี มีประโยชน์หรือไม่ หากสิ่งเร้าที่ดีหรือมีประโยชน์จะทำให้เกิดความสนใจหรือเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้า นั้น เช่น ใช้สิ่งเร้าโดยให้เรียนรู้ถึงความหมาย ความสำคัญ คุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะ ปัญหาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ หรือเรียนรู้จากตัวแบบที่ดี ฯลฯ จากการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงปัญหาจิตสาธารณะที่เกิดขึ้น ซึ่งจะให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านการได้รู้ (Cognition)

2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) ผู้เรียนจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับรู้มาจากขั้นที่ 1 ด้วยความสนใจหรือพึงพอใจซึ่งเกิดจากการได้เลือกแล้ว เช่น ตอบสนองโดยการซักถาม การระดมความคิด การวิเคราะห์สถานการณ์ การอภิปราย การสรุป การนำเสนอ หรือการจดบันทึกการเรียนรู้ ฯลฯ วิธีการเหล่านี้บ่งบอกถึงผู้เรียนมีความสามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ในขั้นต่อไป การเรียนรู้เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านการได้รู้ (Cognition)

3. ขั้นการเห็นคุณค่าและจัดระบบ (Valuing and Organizing) เมื่อผู้เรียนตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากขั้นที่ 2 แล้ว และเกิดการยอมรับคุณค่าของสิ่งเร้า จึงนำสิ่งเร้านั้นมาจัดระบบคุณค่าที่ดีหรือมีประโยชน์ โดยกำหนดว่าคุณค่าใดควรยึดถือเพื่อนำสู่การปฏิบัติ เช่น เรียนรู้เกี่ยวกับการให้ความรักความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น พลังของการให้ที่ไม่สิ้นสุด การได้สัมผัสกับบุคคลที่เป็นพลเมืองดีมีจิตสาธารณะ และการเรียนรู้สถานการณ์ปัญหาอันเกิดจากการขาดจิตสาธารณะซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและจำเป็นต้องแก้ไข รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านเจตคติ (Attitude)

4. ขั้นการสร้างนิสัย (Characterization) เป็นการนำปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขในขั้นที่ 3 มาให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจนเป็นนิสัย ด้วยการทำโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และเผยแพร่ผลโครงการสู่สาธารณะชน จากการทำโครงการหรือกิจกรรมจะทำให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม (Behavior)

ฉะนั้น การจะจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะทั้ง 4 ขั้นดังกล่าวให้สำเร็จ ควรดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักการ ดังนี้ (Suttirat C., 2009)

1. คำนึงถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่อาจมีผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ
2. จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยใช้การกระทำ (Learning by Doing) ในรูปแบบของโครงการหรือกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของความก้าวหน้าแบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติ
3. จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา บทบาทสมมุติ บทบาทของผู้นำ ฯลฯ
4. จัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามลำดับของกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาจิตสาธารณะ 4 ขั้นดังที่กล่าวไว้ โดยให้ผู้เรียนเกิดจิตสาธารณะ 3 ด้าน คือ ด้านการได้รู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม รวมทั้งใช้การประเมินตามสภาพจริง เนื่องจากจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคล ฯลฯ ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ง่าย การประเมินตามสภาพจริงจึงถือเป็นวิธีการที่เหมาะสมวิธีหนึ่งที่สะท้อนถึงความสามารถของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการปฏิบัติงานในสภาพตามความเป็นจริง
5. จัดกิจกรรมโดยกระทำซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อเน้นย้ำให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะคงทน และป้องกันการเปลี่ยนแปลง โดยมีการส่งเสริมและสนับสนุนจากสถาบันทางสังคมต่างๆ

กล่าวโดยสรุป หากดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะให้เป็นไปตามลำดับอย่างต่อเนื่อง และยึดหลักการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว คาดว่าจะทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษามีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามคำกล่าวของ Nakum, N. (2012) และ Seehamongkon, Y. (2012) ว่า การให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ใช้ตัวแบบที่ดี และร่วมทำกิจกรรมพัฒนาสังคม สามารถ

พัฒนาให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาเกิดจิตสำนึกต่อสาธารณะได้ และในขณะเดียวกันอาจทำให้ปัญหาทั้งในสังคมไทย และสังคมโลกลดลง

บทสรุป

การพัฒนาจิตสาธารณะนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาพฤติกรรมของบุคคล และเป็นกลไกในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาจิตสาธารณะได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาผู้เรียนในระดับชาติที่มุ่งเน้นให้แต่ละภาคส่วนนำแผนมาสู่การปฏิบัติ แต่จากการศึกษาพบว่าเยาวชนที่เป็นผู้เรียนอาชีวศึกษาผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศยังขาดคุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะที่ยังไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ดังนั้น สถาบันการศึกษาหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาให้มีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของสังคม ของประเทศ และสอดคล้องกับความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยพัฒนาให้มีจิตสาธารณะทั้งองค์ประกอบด้านการได้รู้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความเข้าใจ และตระหนักถึงปัญหาในสังคมที่เกิดขึ้น สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาได้ องค์ประกอบด้านเจตคติ คือ เป็นผู้ที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น เคารพสิทธิส่วนบุคคล เคารพต่อกฎระเบียบ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม โดยเป็นผู้ใช้ทรัพย์สินส่วนรวมอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ช่วยเหลือแบ่งปัน มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคมด้วยความเต็มใจ สมัยครใจ เสียสละ ช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน มุ่งมั่นที่จะพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ให้กับตนเอง สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

การจะพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาให้มีองค์ประกอบจิตสาธารณะทั้ง 3 ด้านดังกล่าวได้นั้น ประการแรก ต้องคำนึงถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ และต้องกระทำควบคู่กันระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีจิตสำนึกต่อสาธารณะ ประการที่สอง ให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะที่เริ่มจากขั้นการรับรู้ โดยให้ผู้เรียนได้รับรู้จากสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักถึงสิ่งเร้า นั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านการได้รู้ ขั้นการตอบสนอง เมื่อผู้เรียนสนใจสิ่งเร้า จึงตอบสนองสิ่งเร้านั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น นำสิ่งเร้านั้นมาบันทึก คิดวิเคราะห์ หรือสรุป ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านการได้รู้ ขั้นการเห็นคุณค่าและจัดระบบ เมื่อผู้เรียนยอมรับคุณค่าหรือเห็นความสำคัญของสิ่งเร้า จะทำการจัดระบบคุณค่าของสิ่งเร้าเพื่อนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านเจตคติ และขั้นการสร้างนิสัย เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำคุณค่าของสิ่งเร้าที่ยึดถือมาปฏิบัติเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ในสถานการณ์จริง จากการปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบดังกล่าวต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเองแบบมีส่วนร่วม จากประสบการณ์ จากโครงการหรือกิจกรรมในหลากหลายวิธี อาทิ เรียนรู้ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา บทบาทสมมุติ และประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่อง

อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะคงทน มีความเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนเป็นพลังสำคัญ ที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จแบบยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ ในศตวรรษนี้และศตวรรษหน้า

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนาพฤติกรรมด้านจิตใจที่เกี่ยวกับ อารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ฯลฯ ของแต่ละคนที่ได้แสดงออกมาในลักษณะของการแสดงความคิดเห็น การกระทำหรือการปฏิบัติ ซึ่งมีความอ่อนไหวและเปลี่ยนแปลงง่าย ทั้งการเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเองและจากสภาวะแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของผู้เรียนในด้านนี้จึงอาจจะไม่เกิดขึ้นในทันที ดังนั้นการจะทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษามีจิตสาธารณะ ในด้านการได้รู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรมครบทุกด้านและมีความคงทนนั้น สถาบันการศึกษาควรจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นด้วยการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการตอบสนองสิ่งที่ดีงามด้วยความสนใจ และเต็มใจ เห็นคุณค่าพร้อมยอมรับสิ่งที่ดีงามนั้น และนำมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในสถานการณ์ต่างๆ โดยให้ได้เรียนรู้และสัมผัสจากประสบการณ์จริง และควรมีการพัฒนารูปแบบ หลักสูตรเสริม หรือโปรแกรมการพัฒนาจิตสาธารณะให้หลากหลายมีมาตรฐาน และเหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียนอาชีวศึกษาที่มีทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับเทคนิคศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนอาชีวศึกษามีพฤติกรรมทางจิตสาธารณะที่พึงประสงค์

นอกจากนี้สถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันสื่อมวลชน ฯลฯ ควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงกันอย่างสอดคล้อง รวมไปถึงควรจัดระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลจากการพัฒนาไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้การพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษาเป็นไปในทิศทางที่ต้องการ

References

- Addech, Supaporn. (2012). *Documentation : Controversy of Students*. The Secretariat of the House of Representatives.
- Boom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational objective. Handbook II: Affective Domain*. New York: Mckay.
- Chitradub, Sompong & Boonsue, Anyamanee. (2008). *Children's Rights and Local Planning Program for Children and Youth of 2008*. Bangkok: Thammasat Press.
- Gardner, Howard. (2010) "Five Minds for the Future" *21st Century Skills : Rethinking How Students Learn*. (edited by James Bellanca and Ron Brandt). Bloomington: Solution Tree Press.

- Kanjanapho, Sirirut. (2015). "The development of an instructional model to Enhancing Public Mind of junior high school Students." *The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal*. 21(2), 127-143.
- Kannika, Noppadon. (2007). *Survey of Moral Index of People in Thai Society : A Case Study of the Public in Bangkok, Samutprakarn, Chiang Mai, Khon Kaen, Chon Buri and Nakhonsithammarat*. (Online). Available from : <http://www.ryt9.com/s/abcp>. Accessed 28 May 2017.
- Katadhammo (Boonpae), Phra Mahachamnan. (2012). *A Study of the Public Mind Found in Theravada Buddhism*. Master of Arts (Buddhist Studied). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Katz, L. G. & Chard, S. C. (1994). *Engaging Children's Mind : The Project Approach*. New Jersey: Ablex.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning : Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Krathwohl, D. R., Bloom, B. S. & Masia, B. B. (1973). *Taxonomy of Educational Objectives : The Classification of Educational Goals Handbook II: Affective Domain*. London : Longman.
- Maesincee, Suvit. (2016). *Culture 4.0 Spectrum of Thainess*. Available from : <http://www.facebook.com/drsuvitpage/posts/>. Accessed 12 June 2017.
- Martin, James. (2010). *21st Century World*. translate by Bhaporn. Bangkok: Praphansarn Press.
- Ministry of Education. (2008). *The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand Press.
- Nakum, Navapon. (2012). *Development of Desirable Characteristics of Vocational Students in Industrial Mechanics*. Chullamanee Uthumphonphisai Vocation School.
- National Commission on the Promotion of Child and Youth . (2011). *The National Child and Youth Development Plan B.E. 2012-2016*. The Agricultural Co-operative Federation of Thailand Press.
- National Institute of Development Administration (Nida Poll). (2013). *Behavior and Corruption Factors*. (Online). Available from : <http://www.nidapoll.nida.ac.th>. Accessed 12 July, 2017.

- N Nagare, Surangkana. (2012). *Communication for Interwoven /Public Consciousness of the Business Sector and the Public*. Bangkok: Dhurakijpundit University Publisher.
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2016). *Education Development Plan of the Ministry of Education, No. 12, 2060-2021*. Available from : <http://www.bps.sueksa.go.th>. Accessed 10 May 2017.
- Office of the Vocational Education Commission. (2012). *Strategy of the Office of Vocational Education Commission 2012-2026*. (Online). Available from : <http://www.kiec.ac.th>. Accessed 10 June 2017.
- Office of the Vocational Education Commission. (2014). *Ethics, Value and Desired Characteristics of Graduates of Vocational Education*. (Online). Available from : <http://www.thailibrary.in.th>. Accessed 19 June 2017.
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2017). *12th National Economic and Social Development Plan 2017-2021*. (Online). Available from: <http://www.nesdb.go.th>. Accessed 12 July, 2017.
- Pattaragoranan, Nantawat. (2012). *The Development of Using Training Package Experiential Learning Process to Enhance the Public Consciousness of Red Cross Youth Volunteers*. Doctor of Ed.D. (Adult Education). Srinakharinwirot University.
- Phoyothin, Vichai et al. (2008). *Citizens Duty Culture And Social Life*. Bangkok: Aksorn Press.
- Ponkum, Danucha. (2012). *Research and Development of Public Mind Enhancement Curriculum Based on Social Meliorism Theory for Elementary School Students*. Doctor of Philosophy Curriculum and Instruction. Chulalongkorn University.
- Sang-arun, Keatisak. (2008). *Guidelines for the Development of Thai Youth Public Consciousness : A Case Study of Groups and Networks of Youth for Public Consciousness*. Master of Development Education. Chulalongkorn University.
- Seehamongkon, Yannapat. (2012). "The Causal Factors Influencing Volunteer Spirit of Vocational Students under the Office of Vocational Education Commission." *Journal of Industrial Education*. 2(1), 25-33.
- Sigelman, C. K. & Rider, E. A. (2003). *Lifespan Human Development*, CA : Wadsworth/Thomson Learning.
- Sujjanan, Jintana . (2013). *Education and Community Development in the 21st Century*. Bangkok: Odeon Store Press.

- Suttirat, Chaiwat. (2009). *Teach Children to have Public Mind*. Bangkok: vprint (1991) Press.
- Thamaphiban, Wanlaya. (2012). *A Development of Enrichment Curriculum to Enhance Desirable Public Mind for Undergraduate Students at Thaksin University, Songkhla Campus*. Doctor of Education in Curriculum Research and Development. Srinakharinwirot University.
- The Secretariat of the House of Representatives. (2013). *Democratic People's Politics*. (Online). Available from : <http://www.blogspot.com>. Accessed 19 July, 2017.
- Toffler, Alvin. (1999). *The Third Wave*. Translated by Sukanya Tiravanija et al. Bangkok: Nanmeebooks Press.
- United Nations Development Program (UNDP). (2007). *Thailand Human Development Report : Sufficiency Economy and Human Development*. The United Nations in Thailand.
- Vatthanophas, Nirut. (2010). *Effects of Yonisonamasikara Group Counseling on Increasing Students, Public Consciousness Behaviors of Silpakorn University*. Doctor of Education Lifelong and Human Development. Silpakorn University.
- Wasi, Prawet. (2002). *21st Century Human Way : A New Paradigm of Development*. Bangkok: Sodsri-Saridwongso Foundation.
- Wattanasiritham, Paiboon and Sunjorn, Sangkom. (2000). *Desirable Thai Consciousness*. Bangkok : Thailand Rural Reconstruction Foundation.
- Wichiranon, Songsiri. (2013). *Good Citizen Characteristics of the Student of Rajamangala University of Technology Phra Nakhon*. (Online). Available from : <http://www.repository.rmutp.ac.th>. Accessed 19 July, 2017.

Suttiwan Priampimai, B.A., Economic, University of the Thai Chamber of Commerce. M.Econ., Kirk University
Currently : Ph.D Student, Vocational Education Program, Faculty of Education, Kasetsart University.

Associate Professor, Suwanna Narkwiboonwong, E.D.,
Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University.